

Boom op tijd snoeien voor de juiste vorm

Bomen zijn het gezicht van de golfbaan. Bomen kunnen, net als de bunkers, obstakels vormen die het spel spannender maken. Ze kunnen bijvoorbeeld twee holes van elkaar scheiden of vernauwen om een green aan te spelen. Om een mooie boom te krijgen, moet er wel van het begin af aan gepast beheer plaatsvinden.

TEKST EN FOTO'S: GEERT-JAN VAN DER VEEKEN

Als een boom voldoende ruimte heeft om uit te groeien, is snoeien niet noodzakelijk. Het snoeien van bomen is alleen nodig om te voldoen aan de randvoorwaarden die de omgeving stelt; voor de boom zelf is het niet nodig. In een door publiek druk bezochte omgeving is het periodiek verwijderen van dood hout uit bomen wel een verantwoordelijkheid van de eigenaar. Op de golfbaan is door eisen van spelers, trekkers of maaimachines het nodig om de onderste takken te verwijderen. Deze benodigde takvrije stamlengte is afhankelijk van de eisen. De snoei waarmee een takvrije stam

wordt verkregen, heet begeleidingssnoei. Dit artikel gaat alleen in op hoe je een boom op een verantwoorde manier kunt begeleiden tot een vorm die past bij de gegeven situatie. Andere aspecten die bij de verzorging van bomen een rol kunnen spelen, zoals snoei in achterstallige situaties, kroonverzorging, groeistoornissen, ziekten, aantastingen en standplaatsverbetering komen in dit artikel niet aan de orde.

Takvrije stamlengte

Het is erg belangrijk om, voordat je gaat snoeien, te bepalen en vast te leggen welke takvrije stamlengte uiteindelijk

moet worden bereikt. Schat deze lengte niet te laag in; takken kunnen gemakkelijk 2 tot 3 m doorbuigen (bijvoorbeeld bij *Tilia*). Kijk naar volwassen bomen in de omgeving. Door te snoeien in de tijdelijke kroon, 'de begeleidingssnoei', begeleid je de boom naar een vorm die in de gegeven situatie past. Als vuistregel geldt dat je bij laanbomen en bomen op of langs een fairway een takvrije stamlengte moet aanhouden van minimaal 6 à 8 m. De kernpunten van de begeleidingssnoei zijn: Laat in de tijdelijke kroon geen probleemtakken tot ontwikkeling komen, voorkom grote wonden. >>

6 Richtlijnen voor de begeleidingssnoei

De belangrijkste richtlijnen bij de begeleidingssnoei zijn:

1 Begin tijdig

De belangrijkste regel bij het snoeien is: voorkom problemen. Dat betekent onder meer dat je tijdig (afhankelijk van soort en groeiplaats, 2 tot 3 jaar na de aanleg) met snoeien moet beginnen en snel terug moet komen voor de volgende snoeibeurt; maximaal 2 tot 3 jaar na de vorige.

2 Snoei weinig

Begin 2-3 jaar na de aanplant met snoeien. Het exacte moment is afhankelijk van soort en groeiplaats.

3 Kom regelmatig terug

Kom in principe 2-3 jaar na de vorige snoeibeurt terug. Als je, je aan de voorgaande drie regels houdt, voorkom je dat je in de toekomst geconfronteerd wordt met dikke takken die verwijderd moeten worden. Je voorkomt daarmee dus tevens grote snoeiwonden en grote gaten in de kroon!

4 Voorkom problemen in de toekomst

Neem nu vast die takken weg die over een paar jaar een probleem kunnen vormen. Dit zijn: zuigers, plakoksels, elleboogtakken, dikke takken, gebroken takken, één scheut uit een dub-

bele top of takpaar, of enkele scheuten uit een takkrans.

5 Snoei in de juiste periode

De beste periode om te snoeien is juli/augustus omdat de boom de gemaakte wonden dan het snelst af kan grendelen. Echter binnen onze werkplanning is het gunstiger om de bomen tijdens de rustperiode van de boom te snoeien.

6 Stop tijdig

Ga niet tot in lengte van dagen door met snoeien. Als de gewenste takvrije stamlengte is bereikt, stopt de begeleidingssnoei.

De meeste mensen denken bij een boom aan een duidelijke stam met daarboven op een kroon. Dit is evenwel niet de karakteristieke vorm van een vrijstaande boom. Op plaatsen waar vrijstaande bomen zich ongestoord hebben kunnen ontwikkelen, is te zien dat de kroon laag boven de grond begint. Vaak buigen de takken zelfs door tot op de grond. Een volledig uitgegroeide boom, zoals deze inlandse elk, kan prachtig zijn.

Takkeuze

Om problemen in de toekomst te voorkomen, moet je dus takken weghalen die over een paar jaar een probleem kunnen vormen. De regels voor de takkeuze luiden als volgt:

- Verwijder allereerst dode of aangetaste takken. Deze vallen buiten de 20%-norm.
- Vervolgens komen gebroken takken en waterlot aan de beurt.
- Als beide scheuten van de dubbele top gelijk opgroeien, moet er één worden verwijderd. Handhaaf hierbij de sterkst ontwikkelde en de meest recht groeiende. Bij een gelijke ontwikkeling van beide toppen bepaal je de keus door de zijde van de boom waaraan ze zich bevinden. Als je de keuze hebt tussen een oostelijke en een westelijke top, kun je het beste de oostelijke top verwijderen. Bij sterke wind heeft de westelijke top namelijk minder kans op uitscheuren. Bij de keuze tussen een noordelijke en een zuidelijke top kun je de zuidelijke het beste verwijderen. De noordelijke top groeit meer naar het licht, hierdoor groeit de spil rechter.

- Daarna hebben zuigers en elleboogtakken de hoogste prioriteit. Deze gaan vóór dikke takken, omdat ze een rechtstreekse concurrent vormen van de top. Vooral bij jonge bomen, bijvoorbeeld linde, is het van belang de top vrij te houden. De top kan namelijk als het ware worden 'ingepakt' door lager aangezette takken. Als hij echter de gelegenheid krijgt om zich vrijuit te ontwikkelen, ontstaat een doorgaande spil. Haal daarom altijd die takken weg die een directe concurrent vormen voor de top. Bij zuigers kunnen bovendien gemakkelijk plakoksels ontstaan.
- Takparen. Een takpaar ontstaat doordat twee tegenoverstaande knoppen tegelijk uitgroeien. Als deze beide takken pas in een

latere fase van de begeleidingssnoei worden weggehaald, worden er vlak bij elkaar twee grote snoeiwonden gemaakt. Daarom is het beter één van beide takken al eerder te verwijderen. Hetzelfde geldt voor twee takken die zich boven elkaar bevinden. Ook twee takken die met de top meegaan, moet je zeker niet in één keer wegnemen. Je ringt dan als het ware de top en vergroot bovendien de kans op uitbreken. Als de takken relatief dun zijn ten opzichte van de stam, kun je ze eventueel wel in één keer wegnemen. Soorten die takparen vormen zijn onder andere *Aesculus hippocastanum* en *Fraxinus excelsior*.

knoppen tot takken uitgroeien. Het verwijderen van de takkrans moet evenals bij het verwijderen van takparen in fasen gebeuren om grote snoeiwonden te voorkomen. Je moet hiermee in een vroeg stadium beginnen en bij voorkeur steeds de dikste takken wegnemen. Als twee takken heel dicht bij elkaar zitten, moet je één van beide wegnemen, anders gaan de takaanzetten met elkaar vergroeiën. Op deze wijze zijn er ten slotte maar twee of drie takken over die bij het opkronen tegelijkertijd worden gesnoeid.

- Verwijder als laatste de dikke takken. Relatief dikke takken worden weggehaald om grote snoeiwonden in de toekomst te voorkomen. Een steil geplaatste dikke tak gaat daarbij vóór een horizontaal geplaatste, even dikke tak. Heb je je aan voorgaande regels gehouden, dan zullen er weinig dikke takken in de tijdelijke kroon tot ontwikkeling komen.

Vlnr.: Takkrans... niet in één keer afzagen... maar in meer keren.

Constructie takaanzet

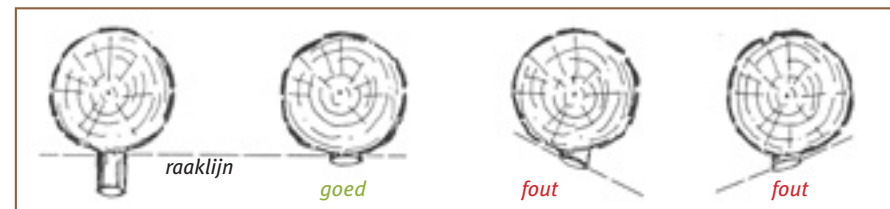
Om goed te kunnen snoeien is het van belang om te weten hoe een tak aan een stam vastzit of met andere woorden hoe de constructie van de takaanzet is. De tak blijkt aan de stam bevestigd te zijn door een serie omvattende tak- en stamkragen. Het resultaat hiervan is een verdikte rand/ring rondom de tak: de takkraag. Bij vele soorten is deze constructie goed herkenbaar. Dit is echter niet altijd het geval! Zou je dus door de takkraag heen zagen tijdens het snoeien dan houdt dit in dat je in de stam aan het zagen bent en dat er daar ook een inrottingsproces plaatsvindt.

Constructie van een takaanzet...

Zichtbare verdikking (de takkraag).

Houd de zaag als een raaklijn aan de boom en haaks op de lengterichting van de af te zagen tak. Sta je teveel naar links of rechts, dan ontstaat er een scheve kapstok die slecht overgroeit.

Snoeitechniek

Het afzagen van een tak vereist een speciale techniek. De juiste snoeitechniek houdt rekening met de constructie van de takaanzet. Deze techniek gaat als volgt:

- Ga zo staan dat de zaag als een raaklijn aan de boom gehouden wordt en haaks op de lengterichting van de af te zagen tak. Sta je teveel naar links of rechts dan ontstaat er een scheve kapstok die slecht overgroeit (zie bovenstaande tekening).
- Zaag vanuit de takoksel iets schuin van de boom af. Blijf daarbij buiten de verdikte takaanzet. Ook wanneer er sprake is van een takkraag, moet je daar te allen tijde buiten blijven. Als de takaanzet of de takkraag niet duidelijk zichtbaar is, geldt dat de hoek tussen de zaagsnede en een denkbeeldige lijn langs de stam ongeveer even groot moet zijn als de hoek tussen de bast-ricel en deze lijn. Zaag **niet** vlak langs de stam. De reden hiervoor is dat je bij het 'vlak langs de stam' afzagen van een tak in het hout van de stam zaagt en daarmee de stam beschadigt.

- Maak geen kapstok, deze sterft aan de bovenzijde af en kan moeilijk overgroeid worden.
- Zaag zware takken eerst op stomp (ongeveer 40 cm buiten de stam), om inscheuren van de bast te voorkomen. Zaag de stomp daarna op de juiste wijze af.
- Houd bij het zagen de bovenste hand op de zaag (bij stokzagen op de stok). Hierdoor ontstaat een lichte druk op de zaag en heb je meer controle. Bovendien kun je het werk op deze manier langer volhouden.

Overgroeiing van een snoeiwond na een jaar.

- Ga bij het wegnemen van een dubbele top vlak bij de boom staan en zaag de dubbele top verticaal; sta je te ver weg, dan gaat de top zwiepen. Bij dunne toppen gebruik je een topschaar (rupsenschaar).

N.B.: Bij de begeleidingssnoei worden alleen gehele takken uit de tijdelijke kroon weggenomen. Het inkorten van takken is uit den boze. Het stuk dat je laat zitten, wordt alleen maar dikker en dat is nou net wat je moet voorkomen! Door op deze manier te snoeien, voldoe je aan de belangrijkste voorwaarden voor het vormen van een optimale afgrenselingszone. Je zaagt niet in het stamhout en je maakt zo klein mogelijke wonden. Bovendien schep je gunstige condities voor een snelle overgroeiing van de wond.

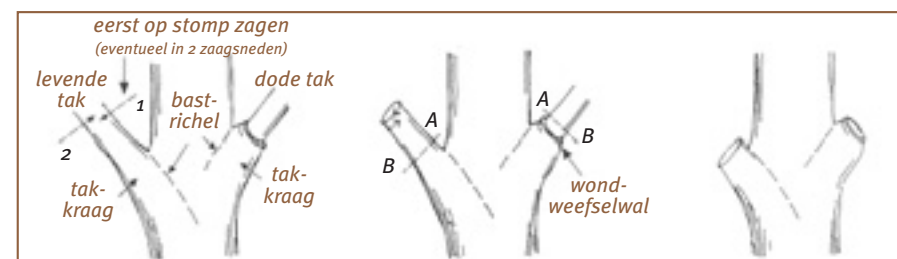

Beschadiging bij verkeerd afzagen.

Geert-Jan van der Veen is docent bij ROC West-Brabant, Prinsentuin Contract, Breda, telefoon (076) 572 39 40, www.prinsentuin.nl

Tak onder de juiste hoek en niet te kort langs de stam afgezaagd. Inzet: Beginnende overgroeiing.

In deze figuur is de juiste snoeimethode weergegeven. Door op deze manier te snoeien, zaag je alleen in het takhout en wordt het stamhout niet beschadigd. Zo beperk je het risico van rot. Bij het afzagen van op natuurlijke wijze afgestorven takken moet je de gevormde wondweefselwal ontzien, omdat het hier inmiddels gaat om stamweefsel.